

könyvét, mert ebben az egész növényélettan területét felölelő hihetetlenül egyszerű kísérletek leírásának dús tárházát találja meg. *Néhány próbacső, üveghegy, gumidugó, üveg pohár*: ez jóformán e kísérletekhez szükséges egész felszerelés. A leírt kísérletek jórésze a szerző összeállítása, úgyszintén a szerző kitűnő pedagógiai érzékét dicséri az egyszerű kísérleti eszközök megkonstruálása is. Az irodalomból a jól bevált és valóban egyszerű kísérleteket átvette és azokat a könyvében megjelölt egyszerű eszközökhöz módosította.

A mű gondolatmenete igen logikus felépítésű. Először biokémiai kísérletekkel feltárja a növényi test építőanyagait. A következő fejezetek kísérleteiben a termőtalaj szerkezetével és tulajdonságaival, majd a növények táplálékanyagaival ismerkedünk meg. Ezután a táplálékfelvételt, mint kémiai és fiziológiai folyamatot mutatja be, valamint a növényegyed életének megindulását, a csírázást és az ennél szereplő tényezőket. Frappáns egyszerűségű kísérletek során pillantunk be a következőkben *a növényi élet minden mozzanatába*. A nyers tápanyagok vezetése, a párolgás, az asszimiláció, a lélekzés, a kész táplálék vándorlása és átalakulása, a növekedés, a tropikus és nasztikus mozgások, a szaporodás: mind nagy, komoly problémája a növényélettannak és íme, a szerző az egyszerű és mégis teljes mértékben meggyőző kísérletek egész sorával láttatja meg e bonyolult folyamatok lényegét és a közrejátszó tényezők szerepét.

A keresztezésről szóló rövid fejezete útmutatást ad olyan *alapvető örökléstan* kísérletekhez, amelyek nem igényelnek különleges apparátust és így pl. az iskolakertben is elvégezhetők. A kísérletekhez szükséges tisztavonalú vetőmaganyagot megfelelő forrásból csekély pénzért beszerezhetjük és e több évre beállított kísérleteknek inkább csak *az eredményeit mutatjuk be* tanítványainknak. Így a mai ember szemlélheti olyan fontos szerepet játszó örökléstan alapkérdéseit már az iskolában, szemléletes kísérletek eredményeivel kapcsolatban tisztázhatjuk.

A tanár feladata, hogy ebből a rengeteg kísérletből *kiválogassa* azt a néhányat, amit *tanítványaival is elvégeztethet* és azokat a kísérleteket, melyeket *maga állít be és mutat be* tanítványainak. A munkában itt-ott hasonló kísérletek egész sorával találkozunk, ez azonban csak előnyére van a műnek, mert így legalább az *adott körülmények és a rendelkezésünkre álló élő növényanyag szerint* válogathatunk a kísérletek között.

A kísérletek leírását ügyes, pedagógiai érzékkel elgondolt rajzok igen világossá teszik. Kár, hogy a jó rajzokról nem készültek csinosabb klisék.

A szerző előszavában megemlíti, hogy a sok kísérletezést ne tekintsük öncélúnak, hanem „a kísérlet mindig csupán a magyarázatot igazolja és támogatja.” Ehhez még hozzáfűzném azt, hogy e kísérletek — ha megfelelő pedagógiai érzékkel végezzük őket — nemcsak támogatják és igazolják a magyarázatot, hanem annak *kiindulásul*, szilárd alapjául szolgálhatnak és mint ilyenek, *közelebb hozzák a gyermekek értelméhez és lelkéhez a növényi életet, mint sok-sok betű és szó*.

Uherkovich Gábor

Dr. Kisparti János: Népművelési kérdések. Szeged, 1937. 158 l.

A szegedi tankerület kir. tanfelügyelői és körzeti iskolafelügyelői dr. Kisparti János tankerületi kir. főigazgató elnökletével 1937. évi január 8-án és 9-én értekezletet tartottak, amelyen a népművelés legfontosabb kérdéseit tették megbeszélés tárgyává. Az értekező anyaga az ismertetett mű tárgya.

A kiadvány értékét nagyban emeli az a körülmény, hogy az értekező hivatalos

előadói a szegedi tankerület valamennyi tanítótötestületének beadványaira és hozzászólásaira támaszkodtak értekezésük összeállításában. A megbeszélésre került hat kérdést u. i. megkapta minden iskola és tanító. Hónapokon keresztül folytatott megbeszélések és megfontolások után készítették el az egyes tanítótötestületek hozzászólásaikat. Sok kiváló és lelkiismeretes pedagógus munkája eredményeként együtt állott a kérdések megvitatásához szükséges anyag, amely egyben a tanítói kar állásfoglalását is magában rejtette. Az így összegyűjtött elaborátumokat dolgozták fel és adták elő az értekezleten az erre felkért iskolafelügyelők. Minden kérdésnek két előadója volt.

1. *A népiskola nevelő iskola. Mennyiben készít elő a tanítóképző az iskolában végzendő nevelői munkára?* (Péterfy Sándor) Az iskola nem az egyetlen tényezője a nevelésnek. Azonban tudatos munkával a legerősebb tényezővé kell azt tenni. Az utca és a környezet káros hatását az iskolának minden erővel csökkentenie és ellensúlyoznia kell. Az iskola képe a tanítótól függ. Elsősorban a tanító jelleme legyen tehát kifogástalan, minden cselekedetét tudatos következetességgel irányítsa.

Az erkölcsi nevelés legfőbb elveként lebegjen a tanító szeme előtt az a parancs: egyetlen alkalmat sem szabad elszalasztani az erkölcsi érzés és belátás felkelésére.

A nevelő becsülje meg a gyermekben megnyilvánulni kezdő erkölcsi lényt. Értékelje a gyermek legkedvezetesebb munkáját, és keltsen benne önbizalmat. Minden tevékenységével a szeretet szálait szője. Növelje a tanító tanítványai lelkében az egymás iránti megbecsülést és szeretetet.

Nagy jelentőséget tulajdonít a szerző az iskolai közös munkának, a környezettanulmányoknak és a tanító s szülő közvetlen kapcsolatának. A gyermek vallásos nevelése biztosíthat csak szilárd alapot erkölcsisége épületéhez. Az utca hatása a 12—14 éves gyermekekre a legvégzetesebb lehet. Fel kell állítani ezért a nyolcosztályú népiskolát, vagy átmenetileg napközi otthonokról kell gondoskodni a pubertás előtt álló, magukra hagyott gyermekek részére.

(Kárpáti Béla): Szól a vallás-erkölcsi nevelésről részletesen. Felelősségérzetre, önfegyelmre, igazságérzetre, önismeretre, önbírálatra, őszinteségre, öntevékenységre, rendszeretetre, tekintélytisztelőre kell nevelni a gyermeket. Hangsúlyozza az egyes tantárgyak nevelői szempontjait.

Mik akadályozzák ebben a nevelőt? a) A tanítói pályára készülő ifjú még nem tudhatja határozottan, van-e tanítói hivatása; b) a nagy osztálylétszám; c) az elvégzendő anyag túlnagy mennyisége; d) nincs meg az iskola és a szülők között szükséges kapcsolat.

Hogyan lehetne csökkenteni a nevelés akadályait? Legelső helyen a gyermekleléktan és a gyermektanulmányozás érdemelne nagyobb figyelmet. Röviden előadja a tanítóképzés reformjára vonatkozó indítványait.

2. *Leleki élet az iskolában.* (Zányi József). Kifejti, miképpen kell a népiskolában helyesen értelmezni a lelki életet az egyén és az emberi közösség szempontjából. A lelki élet alapját a vallás-erkölcsi nevelésben látja. Csak ezáltal biztosíthatjuk az egyén és az emberi közösség jobblétét. Majd azt kutatja, hogy milyen erkölcsi beállítottsággal jön a gyermek az iskolába. Az iskolába lépő gyermek lelki életének megteremtésében külön szerep jut a tanítónak, a családnak és a társadalomnak. A tanító munkája csak úgy lehet eredményes, ha a másik két tényező ráhatását is tervszerűen felhasználja.

(Várhelyi József): A lét, az élet legeszményibb formája: az erkölcsi élet. Ez-

zel veszi kezdetét a tökéletes emberi élet. Csak az a tanító teremtheti meg a lelki-élethez szükséges iskolai légkört, aki maga is igazi lelki életet él. Szent Bernát szerint: „hatalmas leszel szavaidban, ha példád által bizonyítod, hogy te mindig meg vagy győződve arról, amiről másokat meggyőzni akarsz.“ Majd felsorolja a lelki élet kialakítására alkalmas mozzanatoakat.

3. *Az igazgató teendői a kezdő tanító továbbképzésében.* (Ambrózy József) Minden nagyobb tantestületben az igazgatónak és a tantestület idősebb tagjainak hivatásbeli kötelessége ifjabb tanítótársaiknak segítő kezet nyújtani. Az igazgató a jelentkezése első percétől kezdve kísérje figyelemmel a fiatal kartársat és legyen minden ügyében-bajában atyai tanácsadója. Mutassa meg, hogy miképpen kell a nehézségeket megoldani, a tanítási és nevelési módszereket az adott körülmények között helyesen alkalmazni, hogyan kell az időt gazdaságosan kihasználni, az iskolai eredményt tárgyilagosan és helyesen értékelni. Keltsen benne áldozatkész munkaszereket, buzdítsa tanítványainak teljesebb megismerésére, és irányítsa figyelmét a tanítói életeszme kialakítására. Szerettesse meg vele tanítói hivatását, keltsen benne mélyreható elhatározásokat és vezesse a helyes önképzés útjára.

(Csernai Mátyás) A kezdő tanítók kellő vezetése és továbbképzése csak úgy volna biztosítható, ha első állomáshelyük több-tanerős iskolánál lenne. A tanyai iskoláknál működő tanító nemcsak az igazgatójától esik távol a legtöbbször esetben, hanem a továbbképzéshez szükséges eszközöket is nélkülözi. A tanítók továbbképzését már a tanítói képesítő után kellene megkezdeni olyképpen, hogy az állás nélkül céltalan időtöltésnek élő tanítók idősebb kartársak mellett hospitálnának és azok vezetése alatt tanítanának is. Az igazgató vezesse be a fiatal tanítót a társas életbe s nagyon ügyeljen arra, hogy a fiatal tanító barátait jól válogassa meg. A tanító továbbképzésére legalkalmasabb eszközök a szaklapok, ezakkönyvek, környezettanulmány, irodalmi olvasmányok, nyelvtanulás és idősebb kartársainak állandó megfigyelése.

4. *Az oktatás formai és tárgyi szempontjainak összegegyeztetése a népiskolában.* (Sági István). Az idő helyes beosztása, valamint megfelelő értékelése szempontjából igen fontos a tananyagbeosztás gondos elkészítése. Igazi értékelésre csak az képes, aki az anyag minden részével tisztában van.

A módszer (didaktikai forma) szempontjából az Utasítás nyomdokain halad a szerző. Befejezésül Szilágyi Endre javaslata alapján néhány tantervbéli változást ajánl.

(Münstermann Ernő): A módszer és tárgyi tudás mellett a jó óraterv és tananyagbeosztás döntő fontosságú tényező. Az oktatás formai szempontjából nagy haladást jelentett az új Tanterv, amely merev módszerhez nem köti a tanítót. Ez azonban annál nagyobb körülfekintésre kötelez. A forgalomban lévő vezérkönyvek nagyon különböznek egymástól módszerben és felfogásban. Tehát a tanítónak kell helyes meglátással megtalálnia a megfelelő utat. A továbbiakban felsorolja a számbavehető szempontokat, amelyeket a tanítónak a módszeres eljárás milyenségének megállapításánál szem előtt kell tartania.

5). *A népiskola és a szülői ház viszonya.* (Deli Lajos): Az eddiginél mélyebb kapcsolatokat kell teremtenünk a tanító és szülők között. Felsorolja az erre alkalmas módszereket. Intézményesen kell biztosítani a tanítóság nevelői ráhatását a serdülő korban lévő tömegekre. A levante-oktatói munka tanítói munkakör. Bízák tehát mindenütt tanítókra. Rendkívül kíváncsok a szülők iskolájának megvalósítása.

(Gáspár Frigyes): Sokszor a pedagógia elveivel össze nem egyeztethető

módszer, durva büntetés, a szülőkkel szemben tanúsított fölényes bánásmód, személyes összeütközés, a kötelességeink könnyenvevése az oka annak, hogy nincs meg a kellő kapcsolat az iskola és a szülői ház között. A szülői háznak is megvannak a maga, sokszor nehezen orvosolható hibái. E téren legyünk gondosak és megfontoltak. Ne ítéljük el könnyen a számtalan gonddal küzködő szülőket. Bánjunk azért mindig jóindulattal a szülőkkel, legyünk türelemmel velük szemben s tartsuk szem előtt, hogy nekik legtöbbször nehezebb tárgyilagosságnak lenni, mint nekünk.

6. *A tanító és falu szellemi-erkölcsi élete.* (Boér Antal): A tanító népnevelői munkája az iskolában kezdődik és az iskolán kívüli népművelő munkában folytatódik. Ez a munka nem szorítkozhatik tisztán a felnőttek tudáskincsének gyarapítására, hanem, még inkább, az erkölcsi nemesítéssel kell kezdődnie. Az izmusok kora számtalan áramlatával veszélyezteti a falu népének erkölcsi életét. Rámutat arra, hogyan kell ezek ellen küzdenie a tanítónak a falu szellemi és erkölcsi szintjének emelésével.

(Tantó József): Az iskolán kívüli népművelésnek kell vállalnia a népnek szellemi-erkölcsi nevelését. A nép ma már szívesen tanul. Sokszor maga is érzi, hogy haladnia kell. Használja fel a tanító ezt az alkalmas lélektani helyzetet, s keltsen faluja népében nemzeti öntudatot, hogy nemcsak magunkért, hanem nemzetünkért is kell élnünk és dolgoznunk.

Géher Lajos: Irányelvek a továbbképző iskolák látogatásában. Hosszú 'apaszat' eredményét szűri le. Igen fontos, az egész életre kiható átalakulások korát éli az ismétlő iskolába járó gyermek. Itt fejlődik ifjává. Nem közömbös tehát ebben a korban a nevelés kérdése. A mellett tekintélyes tanítási anyaggal kell megküzdenie a tanítónak és tanulónak egyaránt. Az iskolafelügyelő tehát szigorúan tartsa szem előtt a törvényes rendelkezéseket és a lehetőség szerint igyekezzék megismerni az iskola belső életét, külső körülményeit, a tanításban követett rendszert stb.

Zentai Károly

Aranykapu (népiskolai) vezérkönyv-sorozat. Kiadja a Néptanítók Pedagógiai Kiskönyvtára Kiadóhivatala, Sárospatak. Szerkesztő: Szathmáry Ferenc.

A vezérkönyv IV. oszt. számára készült sorozata 8 kis kötetben jelent meg. Az egyes tantárgyak kötetenként összegyűjtött anyaga nem emlékeztet bennünket az eddigi vezérkönyvekre. Sajátos módszerrel mutatja be az elvégzendő anyagot és a feldolgozás fokozatait. A szokástól eltérőleg egyik kötet sem tartalmaz az illető tárgy feldolgozására vonatkozó általános módszeres utasításokat. A használandó módszer megválasztását teljesen a tanítóra bízva minden kötet szerzője. Ez csak részben helyes. Nem szabad ugyan megkötöni a tanító kezét módszeres szempontból, mégis kívánatos a gyakorlatban jól bevált módszereket (tehát nemcsak egyet) a vezérkönyv kapcsán bemutatni. A szerző didaktikai felfogásának előrebocsajtása sok félreértésnek veheti elejét, másrészt pedig sokan azért vesznek vezérkönyvet, hogy a különböző, főleg kiváló módszerekkel tökéletesebben megismerkedjenek.

A vezérkönyvek tehát tisztán gyakorlati részből állnak, s tulajdonképpen az anyag összegyűjtésére szorítkoznak, úgy azonban, hogy az már a módszeres fokozatoknak megfelelően van csoportosítva. Természetesen, a fokozatok szerint történő csoportosítás nem jelenti azt, hogy a szerzők csak ebben a formában képzelik el végezni az illető egységet. A logikus felépítés azonban követésre méltó.

Az anyag feldolgozása éppen úgy, mint más vezérkönyvekben, tananyagbeosztás szerint történik. Az időszerűség csaknem mindenütt kifogástalan. Az anyag